ütopya, fantezi, hayal gücü

ursula k. le guin ile söyleşiler

derleyen&çeviren: koray büyüktuncer

ursula k. le guin
ile söyleşiler

ütopya
fantezi
hayal gücü

Ursula K. Le Guin

Ursula K. Le Guin (1929–2018), edebiyatın sınırlarını genişleten, bilimkurgu ve fanteziyi düşüncenin en güçlü araçlarından birine dönüştüren Amerikalı yazar, şair ve denemeci. Antropolog Alfred L. Kroeber ile yazar Theodora Kroeber'in kızı olarak dünyaya gelen Le Guin, çocukluğundan itibaren farklı kültürlerin, dillerin ve insanlık hallerinin içinde büyüdü. Radcliffe College'da edebiyat eğitimi aldı; Columbia Üniversitesi'nde Fransız ve İtalyan Rönesans edebiyatı üzerine yüksek lisans yaptı.

Edebiyat kariyerine 1950'lerin sonunda başlayan Le Guin, 1960'lardan itibaren özellikle bilimkurgu ve fantazya alanında benzersiz bir dünya kurdu. *Mülksüzler*, *Karanlığın Sol Eli*, *Yerdeniz Büyücüsü* ve *Yerdeniz* dizisi, onun en önemli eserleri arasında yer aldı. Ancak Le Guin'in asıl yeniliği, geleceği yalnızca teknoloji üzerinden hayal etmemesiydi. Toplumsal cinsiyet, iktidar, özgürlük, mülkiyet, anarşizm, sömürgecilik, dil, kimlik ve insan-doğa ilişkisi gibi meseleleri olağanüstü dünyaların içinde sorguladı.

Karanlığın Sol Eli'nde cinsiyetin toplumsal ve biyolojik anlamlarını yeniden düşünürken, *Mülksüzler*'de mülkiyet ve iktidar üzerine radikal bir politik tahayyül geliştirdi. *Yerdeniz*'de ise büyü, dil ve insanın kendi karanlığıyla yüzleşmesi üzerinden büyümenin ne anlama geldiğini araştırdı.

Le Guin, Hugo, Nebula ve National Book Award gibi saygın ödüllerin sahibi oldu. 2018'de hayatını kaybettiğinde geride yalnızca güçlü bir külliyat değil, edebiyatın dünyayı değiştirebilecek bir düşünme biçimi olduğunu kanıtlayan bir miras bıraktı.

1 “Kitap Benim İçimde,
Tıpkı Mermere Gömülü İmge Gibi.”
11
2 İsimsiz Şeyleri Yazmak
23
3 Ursula K. Le Guin ile Son Sohbet
John Freeman’ın Sevilen Yazarın Evine Yaptığı
Unutulmaz Ziyarete Dair
35
4 Fantezi ve Dindarlık
47
5 Dişil ve Tao
59
6 Irkçılık, Anarşi
ve Karakterlerinin Sesini Duymak Üzerine:
“Jeanne d’Arc Gibi Ben De Sesler Duyuyorum!”
75
7 Cinayetten Paçayı Kurtarmak
93
8 “Öykü Benim Gittiğim Yerdir”
111
9 “Kuralları Bozmadan Önce
Onları Bilmeniz Gerekir”
133
10 “Başka Bir Öyküye Her Zaman Yer Vardır.
Başka Bir Ezgiye Her Zaman Yer Vardır”
147
11 Büyünün İçine Sızmak
163
12 “Kurgu Başka Hayatlar
Yaşayabilmenizi Sağlar”
179
13 Bilim Kurgu ve Fanteziye Karşı Züppelik,
Uyarlamalar ve Arıza Çıkarmak
193
14 Tür, Toplumsal Cinsiyet
ve Kurgunun Genişlemesi
211
15 İlerleyerek Hep Yuvaya Dönmek:
Ursula K. Le Guin ile Üç Söyleşi
223
16 İlk Temas
285
17 Sessizlikten Geri Dönmek
297
Ursula K. Le Guin:
Başıbozuk Bir Külliyatın Düşünsel Haritası
Soner Torlak
313

ütopya, fantezi, hayal gücü

ursula k. le guin ile söyleşiler

derleyen&çeviren: koray büyüktuncer

1
“Kitap Benim İçimde, Tıpkı Mermere Gömülü İmge Gibi.”

1
"Kitap Benim İçimde, Tıpkı Mermere Gömülü İmge Gibi."

Matthew Peterson: *The Author Hour, Your Guide to Fantastic Fiction programını dinliyorsunuz. Ben sunucunuz Matthew Peterson. Sıradaki konuğum,* Yerdeniz *serisi,* Rüyanın Öte Yakası, Karanlığın Sol Eli *ve* Lavinia *gibi eserleriyle tanınan, fantezi ve bilim kurgu alanında dünya çapında ünlü yazar Ursula K. Le Guin. Kendisi, altı Nebula ve beş Hugo Ödülü'nün yanı sıra National Book Ödülü, Pushcart Prize, Newbery Silver Medal, Pilgrim, Tiptree, Yaşam Boyu Başarı dalında World Fantasy Ödülü, Margaret A. Edwards Ödülü, Boston Globe–Horn Book Ödülü, Pulitzer finalistliği ve en az 19 Locus Ödülü dâhil olmak üzere pek çok ödüle sahip. Programımıza katıldığınız için çok teşekkür ederiz.*[*]

Ursula K. Le Guin: Memnuniyetle.

Büyük çocuklar ve yetişkinler için kaleme aldığınız derin, düşündürücü romanlarınızla tanınıyorsunuz. Bir sonraki kitabınızı hangi yaş grubu için yazacağınıza nasıl karar veriyorsunuz?

Ah, ona ben karar vermiyorum. Kitap karar veriyor. Geliyor ve yazılmak istiyor. Ben sadece bir tür … yazılmak isteyen kitaba olanak sağlayan bir tür aracıyım diyebilirim.

---

* "Interview with Ursula K. Le Guin by Matthew Peterson", 11 Aralık 2009 tarihinde yayımlanan bu söyleşi *The Author Hour* isimli radyo programından metne uyarlanmıştır. Orijinal metin için bkz. http://www.ursulakleguin.com/author-hour-interview. [Türkçe başlık derleyen tarafından eklenmiştir.]

...yani ortaya çıkması gereken kitap. Mermer kütlesinin içindeki imge gibi. İmge zaten orada; sizin tek yapmanız gereken onu yontup açığa çıkarmak.

Öyle. Kitap benim içimde ve bir şekilde benim onu ortaya çıkarmam gerekiyor.

Evet. Batı Sahili Yıllıkları *adlı yeni bir seriniz var. Seride üç kitap var:* Marifetler*,* Sesler *ve* Güçler. *Bize biraz bu seriden bahseder misiniz?* Yerdeniz*'de olduğu gibi büyücüler farklı güçlere sahip. İlk kitap* Marifetler*'de her bir kişinin belirli bir özel yetisi mi var, yoksa sadece bazı kişilerin mi?*

Hayır, hayır. *Marifetler*'de büyü güçleri bir bakıma sapmış durumda. Aslında çoğunlukla saldırgan ve yıkıcı amaçlarla, bir de savunma amacıyla kullanılıyorlar. Bilirsiniz, insanların birbirlerine karşı kullandıkları gizli bir silaha sahip olmak gibi. Her şeyin tadı kaçmış gibi; ama kitabın kahramanının, yani başkişisinin bambaşka bir yetisi var ve bu hiç de büyü değil; aslında bu başka türden bir yetenek. Kahramanın yaşadığı sorun da sahip olması gereken türden yetiye sahip olmadığını, onun yerine başka türden bir yetiye sahip olduğunu fark etmesi. Aslında bu sorun pek çok gencin karşılaştığı bir mesele: Benim yeteneğim nedir? Anlatabiliyor muyum?

Evet. Hayattaki amacım nedir?

Ve bazen insanlardan, içlerinde hiç olmayan bir şeyi yapmaları beklenir. Sanırım çoğumuz böyle bir süreçten geçiyoruz.

Evet. Geçen yıl yayımlanan bir başka kitabınız daha var: Lavinia. Hakkında çok güzel şeyler duydum. Bize kitabın temel çıkış noktasını kısaca anlatır mısınız?

Lavinia, Vergilius'un destanı Aeneis'te yer alan bir karakter. Kahraman Aeneas'ın evlenmek üzere yazgılı

olduğu genç kadın; dolayısıyla Lavinia'nın kaderinde de onunla evlenmek var. Lavinia İtalyan bir prenses. Tüm bunlar Tunç Çağı'nda, bilirsiniz, Truva Savaşı zamanında geçiyor.

Peki.

Ve Vergilius'un hikâyesinde Lavinia aslında tek bir söz bile söylemez. Son derece tali bir karakterdir. Onu sadece birkaç kez görürüz; çünkü o noktada Vergilius'un savaşları anlatması gerekiyordur. Dido ile Aeneas arasındaki aşk hikâyesini tamamlamıştır ve sonra hikâyenin savaş bölümüne geçer. Ama ben bu kızı çok merak ettim: Kimdi bu kız? Bütün bunlar ona nasıl görünüyordu? Derken, sanki benimle konuşmaya, hikâyesini anlatmaya başladı. Hikaye aynı; ama onun bakış açısından. Bilmiyorum, beni tamamen büyüledi. Kitabı yazmak büyük bir zevkti; kitap adeta kendi kendini yazdı.

Biliyorsunuz o mitleri okuyalı epey zaman oldu; aklımda daha çok Monty Python and the Holy Grail *kalmış [gülüyor]. Herkes onu izlemiştir, şu Truva Atı meselesiyle.*

Evet. İnsanların o hikâyeden hâlâ biraz da olsa bir şeyler biliyor olması gerçekten şaşırtıcı. İnanılır gibi değil, Truva Savaşı yaklaşık MÖ 1200 civarında yaşandı. Muazzam eski bir zaman.

Evet.

Ve hâlâ o hikayeleri biliyoruz.

Gerçekten de çok ilginç bir hikâye.

Evet. O büyük hikâyelerden biri. Benim de kıyısından köşesinden bir şekilde bu hikâyeye katılmam çok eğlenceliydi.

Peki, Lavinia *geçen yıl mı yayımlandı?*

Hı hı.

Güzel! Bir de uzun bir zaman önce yayımladığınız ilk kitaplarınızdan Rüyanın Öte Yakası *var. Onun da geçen yıl yeniden basıldığını gördüm. Siz onu yazdığınızda ben daha annemin karnında bile değildim [gülüyor].*

[Gülüyor]

Yeniden basılmasına sevindim. PBS, Rüyanın Öte Yakası*'ndan uyarlanmış bir film yapmıştı.*

Seksenlerde.

Evet. Dün gece geç saatlerde filmden kısa bir bölüm izledim. Bir hayli ilginçti.

Aslında iyi bir filmdir.

Evet.

Benim yazdıklarımdan yapılan tek iyi film odur. Sene 1980'di ve tastamam 32 sentlik bir bütçemiz vardı.

[Gülüyor]

Özel efektler, yani onlar müthişti. Uzaydaki savaş sahnelerinin, [gülüyor] fotoğrafçının oğlunun fırlattığı ışıklı frizbilerden oluştuğunu söyleyebilirim.

[Gülüyor]

Ama işe yaradı. Çünkü bu bir özel efekt filmi değil. Bu bir karakter filmi.

Psikolojik gerilim.

Aynen. O yüzden o filmi severim. PBS'in filmi restore etmesine sevindim ve filmin halen raflarda olmasından çok memnunum.

Evet. Gece saat iki gibiydi, kısa bir sahne izledim ve "Vay be, bu kadar eski bir film için hiç de fena değil! Ama yatmam lazım, sabah röportajım var" dedim [gülüyor].

[Gülüyor] Bir gün baştan sona izleyin; oyuncular gerçekten harikaydı.

Evet, Kesinlikle. O oyuncuyu severim. Uzun zamandır onu izlememiştim. Bu arada kitabı henüz okumayanlar için: Bir adamın rüyalarının gerçeği değiştirdiği bir psikolojik gerilim, diyebilirim.

Rüyalar gerçek olur!

Aynen [gülüyor].

[Gülüyor] Rüyaların gerçek olursa dikkat et!

Bilmem mi! Bir filme danışmanlık yapmak demişken ... filme uyarlanan başka eserleriniz de var. Eski yarayı deşmek gibi olacak biraz ama [gülüyor] bunun hakkında kısaca konuşmak istiyorum. Yerdeniz *kitaplarınız çok meşhur; milyonlarca insan bu kitapları duymuş ve okumuştur. Sci Fi [şimdi SyFy] kanalında bir mini dizi yapıldı, bir de* Tales from Earthsea [Yerdeniz Hikayeleri] *adında bir anime filmi çekildi. ABD'de henüz gösterime girmediği için anime filmi henüz izlemedim ama birkaç sene önce mini diziyi seyrettim. Anladığım kadarıyla yönetmenin serinizle yaptığı şeyden pek memnun kalmadınız.*

Yönetmen *Yerdeniz* adını ve karakterlerin adlarını aldı — ki bu aslında Japon sürümünde yapılanla aynı şey — sonra da bu adları alıp bunlarla bambaşka bir hikâye yaptılar bir bakıma. Amerikan sürümü baştan sona şiddet doluydu ve hikâyede ne anlatmak istediklerini, hikâyenin neyle ilgili olduğunu gerçekten anlayamadım. Bana çok tuhaf geliyor; bir eserin adını, başlığını ve karakterlerinin adlarını alıp, orijinal hikâyeye hiç atıf yapmadan bunlarla kendi bildiklerini, kendi istediklerini yapmak çok tuhaf. Üstelik sizin de dediğiniz gibi, o hikâyeyi çok sayıda insan biliyor. Yani, sanki *Savaş ve Barış*'ı alıp karakterlere Andre ve Natasha deyip tamamen başka bir

hikâye yazmak gibi. Neden böyle bir şey yaparsınız ki? Eğer istiyorsanız kendi hikayenizi neden yazmayasınız ki?

Evet.

Gerçekten anlayamıyorum.

Ve sizin de söz hakkınız olmamış. Yani, sonuçta kitabı siz yazdınız…

Yok, hayır! Güya isteklerime saygı duyacaklardı. Tabii yerseniz. Film daha en başından ... [gülüyor] … filmdeki isimleri bile yanlış telaffuz ediyorlardı. Bunun gibi şeyler. İsimlerin nasıl telaffuz edileceğini bana sorabilirlerdi. Bunun için bile zahmet etmediler.

Evet. Ben de az önce Laveenia *diye telaffuz ettim; siz* Lavinia *diye düzelttiniz. "Böyle küçük hataları görebiliyorum" diye düşündüm. İşte yazar böyle durumlarda devreye giriyor ve …*

Ben devreye giriyorum [gülüyor].

Evet.

Yazarların sinemacılar için ne kadar sinir bozucu olabileceğini biliyorum. Çünkü yönetmenin filme dair kendi vizyonu olmalı. Bunu anlıyorum; ben de senaryolar yazdım. Bu, kitaplarım hakkında kibirli olduğum anlamına gelmez ama yine de ekrandaki görüntülerle kitaptaki kelimeler arasında bir ilişki olmalı diye düşünüyorum.

[Gülüyor] Evet, kesinlikle. Filmi ben de gördüm ve Danny Glover'ın filmde rol alacağını öğrendim. Biliyorsunuz, Danny Glover'ı çok severim. Bu yüzden filmi izlemek için çok heyecanlıydım ... ve evet, dediğiniz gibi gerçekten farklıydı. İsmi aynıydı…

Evet, filmdeki tek siyah adam Danny Glover'dı. Elbette kitaptaki herkes, neredeyse herkes [gülüyor], esmer tenlidir, beyaz değil. Filmdeyse herkes bembeyazdı, zavallı Danny Glover hariç. Evet. Peki o oraya nasıl düştü? Bilirsiniz [gülüyor].

Evet. Hadi bir tane de farklı ten renginden bir karakter koyalım da kitapları okuyan diğer herkesin gönlünü alalım.

Evet evet, aynen öyle. Sanki böyle beyazlaştırarak, bilirsiniz işte, yapabilirsiniz gibi … [gülüyor] …bilmiyorum ki."

Evet. Dün gece geç saatlere kadar bu konuyla ilgili yazılanları okuyordum, çünkü pek çok kişi bu mesele yüzünden tepkiliydi.

Bence bu yerinde bir tepkiydi.

Evet. Bu da şöyle bir konu ... bilirsiniz, ben Amerika'da yaşıyorum. Beyazların yaşadığı bir mahallede büyüdüm, okulumda da çok az sayıda farklı ten renginden insan vardı. Yani içinde büyüdüğüm çevre buydu. Geçen gün, yazdığım kitap hakkında bir okulda sunum yaptım. Orada kaslı, yakışıklı, siyah bir Afro-Amerikan genç yanıma geldi ve eğer kitabımı, Paraworld-Zero'yu filme çevirirlerse, hikâyenin karşıt karakteri olan Butch'u kendisinin oynamak istediğini söyledi. Bu beni gerçekten şaşırttı, çünkü o ana kadar Butch'u hep beyaz bir çocuk olarak hayal etmiştim. Ama sonra düşündüm: Neden olmasın? Bilirsiniz. Ve o deneyimden beri artık o karakteri, yani Butch'u, düşündüğüm zaman, onu daha koyu tenli olarak zihnimde canlandırıyorum.

İlginç. Özellikle *Yerdeniz*'i yazarken bu konunun beni rahatsız etmesinin bir sebebi de şuydu: Çok uzun zaman önce, 1968'de, *Yerdeniz'in* birinci kitabını yazdığımda

bilinçli bir karar verdim. O dönemde fantezi edebiyatında, inanın bana, herkes bembeyazdı. Zaten, bilirsiniz, o zamanlar çok da fazla fantastik eser yoktu. Tolkien yazıyordu ama onun çalışmalarını henüz bilmiyordum. Ve fantastik edebiyat geleneği daha çok Kuzey Avrupa'ya, beyazlara ait bir şey gibiydi. Ben de "Neden böyle?" diye düşündüm. Bu yüzden ilk kitaptaki kötü karakterlerin, kötü karakterlerden bazılarının beyaz olmasını istedim; ama diğer herkes ya esmer ya da siyahtı.

Evet.

Ama bunun üzerinde çok durmadım, çünkü bunun pek çok beyaz çocuğa itici gelebileceğini düşündüm. Unutmayalım, 1968'den bahsediyoruz.

Ah, evet.

Bu yüzden kitabın ilerleyen bölümlerine kadar buna pek değinmedim. "Tamam", dedim, "artık Ged'le özdeşleştiniz; o, kitabın kahramanı. Belki artık Ged'in kahvebakır tonlarında, esmer biri olduğunu söyleyebilirim. Beyaz biri değil" [gülüyorlar]. Bilirsiniz. Ve yıllarca kimse bunun hakkında tek bir kelime etmedi. Kapaklarda da insanları genellikle epeyce beyaz resmettiler. Çünkü "kapağında siyah insanlar varsa o kitaplar satılmaz" diye düşünülüyordu. Ama işin dokunaklı tarafı şu: Son zamanlarda, artık yetişkin olmuş, orta yaşlı farklı ten renklerinden insanlar, okuyabildikleri ilk fantezinin *Yerdeniz Büyücüsü* kitabım olduğunu söylüyorlar… çünkü o insanlar bu kitabın içindeydiler.

Evet.

Ve diğer kitaplarda o insanlar yoktu. Ama yıllarca kimsenin bunu fark edip etmediğini merak etmiştim. Evet, hakikaten bunu fark etmişler. Bu beni gerçekten çok duygulandırdı.

Harika. Peki, süremizin sonuna geldik. Sizinle konuşmak gerçekten çok keyifliydi. Telefonda bizimle olduğunuz için çok mutluyum. Fantezi ve bilim kurgunun dünya çapında tanınan yazarı Ursula K. Le Guin ile konuştuk. Bugün sizinle konuşmak gerçekten büyük bir zevkti, Ursula.

Teşekkür ederim Matthew, ben de çok keyif aldım.

Peki, sevgili dinleyenler, bonus soruları dinlemek için www.TheAuthorHour.com adresine girdiğinden emin olun. Bizden ayrılmayın. Sıradaki konuklarımız uluslararası düzeyde çok satan Dune *romanlarının yazarları Brian Herbert ve Kevin J. Anderson.*

℘

Program Hakkında: *The Author Hour: Your Guide to Fantastic Fiction*, Matthew Peterson'ın sunduğu ücretsiz bir çevrimiçi radyo programıdır. Önceki konuklar arasında Dean Koontz, Anne Rice, Christopher Paolini, Meg Cabot, Terry Pratchett, R. L. Stine ve daha onlarcası yer almıştır. Röportajlar arşivlenmiş ve metne uyarlanmıştır. Sitede, canlı yayında yayınlanmamış ilave içerikler de bulunmaktadır. http://TheAuthorHour.com

Sunucu Hakkında: Matthew Peterson, *The Author Hour: Your Guide to Fantastic Fiction* programının sunucusudur. Çocuklar için yazılmış bilim-fantezi türündeki *Parallel Worlds* serisinin ilk kitabı *Paraworld Zero*'nun çok satan ve ödüllü yazarıdır. Peterson, televizyon, radyo ve gazete aracılığıyla milyonlarca kişiye ulaşmış ve Amerika genelinde okullar, kütüphaneler ve kongrelerde pek çok sunum yapmıştır. Arizona'da eşi, beş oğlu ve dev Afrika kaplumbağasıyla yaşamaktadır. http://ParaWorlds.com

℘

2
İsimsiz Şeyleri Yazmak

2
İsimsiz Şeyleri Yazmak

"Kültürümüzün sorunlarından biri de hayal gücüne saygı duymamamız ve onu eğitmememizdir. Oysa hayal gücü çalıştırılmayı ister." *Bilim kurgunun büyük ustası Ursula K. Le Guin ile bir söyleşi.*[*]

Ursula K. Le Guin'e ardı ardına önemli takdirler geliyor. Geçen yıl Library of America, Le Guin'in eserlerine adanan bir yayım programı başlattı; bu, hayatta olan bir yazar için nadir görülen bir başarı. Erken dönem klasik bilim kurgu eserlerinin önemli bir bölümünü içeren ikinci ve üçüncü ciltler şimdi raflarda. Toplu kısa kurgu eserleri ise Saga Press tarafından iki cilt halinde yayımlandı. 2014'te National Book Foundation Medal for Distinguished Contributon to Amercan Letters ödülünü kazandı. Bu yıl ise bir kez daha Nobel Edebiyat Ödülü için favoriler listesinde yer aldı. Le Guin, onlarca yıldır birlikte olduğu eşi Charles ile birlikte Oregon, Portland'da sakin bir yaşam sürüyor.

℘

David Streitfeld*: Sağlığınız nasıl?*

Ursula K. Le Guin: Fena değil.

Ruh hâliniz nasıl?

Fena değil [gülüyor]. Seksenli yaşların sonlarına gelince insan giderek yavaşlıyor, inanın bana. Halka açık etkinliklerimin çoğunu bıraktım. Artık sık sık "Hayır, teşekkür ederim," diyorum. Aslında bu hiç iyi değil.

[*] "Writing Nameless Things: An Interview with Ursula K. Le Guin by David Streitfeld", 17 Kasım 2017. Orijinal metin için bkz. .https://lareviewofbooks.org/article/writing-nameless-things-an-interview-with-ursula-k-le-guin/

Powell's Books'ta okuma etkinliği yapmayı çok severim. Dinleyici karşısında olmayı severim. Powell Books'un dinleyicileri de harikadır. Ama artık fiziksel olarak bunu yapmak gerçekten mümkün değil.

Bu iki yeni Library of America *cildindeki çalışmaların büyük bölümünü kısa bir zaman aralığında, 1960'ların sonu ile 1970'lerin başındaki birkaç yıl içinde yayımlamıştınız. O dönemde adeta coşmuştunuz;* Karanlığın Sol Eli *(1969) ve* Mülksüzler *(1974) romanlarını neredeyse arka arkaya yazdınız. Aynı dönemde ilk romanlarını da yazıyordunuz.*

Ben o dönemden önce ne kadar çalıştıysam o dönemden sonra da aynı yoğunlukta çalışıyordum. Önemli çalışmalarım yalnızca o dönemde yazdıklarım değil. Sonrasından da epey iyi çalışmalarım var.

O sırada üç tane de çocuk büyütüyordunuz.

Yedi ya da sekiz yıl boyunca beş yaşını doldurmamış bir çocuğum vardı. Üçüncü çocuk, ikinci çocuk anaokuluna gitmeye başlamak üzereyken, biraz beklenmedik bir şekilde geldi. Charles tam zamanlı ebeveyn olmasaydı bunu yapmam mümkün değildi. Ben hep şunu söyledim: İki kişi üç işi yapabilir ama bir kişi iki iş yapamaz. Gerçi bazen yaparlar, ama insanı tüketir.

Buna nasıl ayak uydurdunuz?

O yıllarda özellikle son teslim tarihi olan işleri almamaya çok dikkat ettim. Hiçbir zaman bir kitap sözü vermedim, asla vermedim. Ne zaman ne yapacağım konusunda elimden geldiğince kendime hareket alanı bıraktım. Yazı yazmak için ayırdığım zamanı, çocuklarımın ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kalan zamanla sınırlandırmıştım. Pollyannacılık yapmak istemem ama gerçek şu ki her iki işten de çok memnun kalıyordum. İkisinin

de karşılığını hemen alıyordunuz. Yazmaktan da çocuklarla olmaktan da keyif alıyordum.

Bir keresinde şöyle dediğinizi hatırlıyorum: "Çocuk sahibi olmak yazmayı kolaylaştırmaz ama onu daha iyi hâle getirir." Yine de bu ikisini dengede tutmak kolay olmasa gerek.

Üçüncü kez hamile olduğumu öğrendiğimde zor bir dönemden geçtim. Yeniden aynı sürecin üstesinden nasıl gelecektik? Hamilelik gerçekten çok zorlayıcı olabiliyor. Ama benimki kolay geçti, harika bir bebek doğdu ve bunun için gerçekten çok memnun olduk. Ev hayat doluydu.

O halde her açıdan büyük bir üretkenlik dönemiydi diyebiliriz.

Görünüşe bakılırsa her iki alanla da başa çıkabiliyordum. Benim sağlığım yerindeydi, çocuklar da sağlıklıydı. Bu öyle büyük bir fark yaratıyor ki… Ama tüm bunlar bana olağanüstü şeyler gibi gelmiyordu. Ben, kadınların çocuk sahibi olmalarının beklendiği bir nesilden geliyordum.

Hangi zamanlarda yazıyordunuz?

Çocukları yatırdıktan sonra ya da onları yatakta kitaplarıyla bırakınca. Çocuklarım şimdiki çocuklardan çok daha erken yatardı. Torunlarımın saat 11'e kadar yatmadıklarını öğrendiğimde dehşete düşmüştüm. Benim çocuklarım o saatlerde yatsalardı, bu beni deli ederdi. Biz bu konuda eski kafalıydık; çocukların yatma saat akşam 8, 9 gibiydi. Ben de çatı katına çıkar, 9'dan gece yarısına kadar çalışırdım. Yorgun olunca biraz zorlanıyordum. Ama bu işi yapmaya gerçekten çok istekliydim, diyebilirim. Yazmayı seviyorum. Yazmak benim için heyecan verici bir şey, gerçekten mutlu olduğum bir şey.

Library of America*'ya dahil olmak size ölümsüzlerin arasına katılmış gibi hissettiriyor mu? Artık Twain, Poe, Wharton gibi büyük ustalarla aynı yerde duruyorsunuz.*

Ben çocukken evimizde bir Mark Twain seti vardı. Yazarların toplu eserlerinin olması o zamanlar öyle çok büyük bir mesele değildi. Üstelik ajansım sözleşme konusunda tereddüt ediyordu; çünkü işin ön ödemesi, alışık olduğu tutardan daha azdı. O, iyi bir ajans temsilcisi. Onun işi para kazanmak. Ama o zaman *Library of America*'da yayımlanmanın hakiki ve ebedi bir şeref olduğunu fark etmemiştim. Hele ki hâlâ hayattayken. Philip Roth ve ben tuhaf ama özel bir kulüp oluşturuyoruz.

Library of America*'da çıkan ilk kitabınız* Orsinia Öyküleri *adıyla geçen sene yayımlandı. Daha az bilinen bazı çalışmalarınızı içeriyor.*

Önce bu kitabı yayımlamaları için *Library of America*'yı epey sıkıştırdım. Onları buna zorladığımı fark etmemiştim ama işin aslı onları zorbalamıştım. Onlar da bu konuda çok hoşgörülü davrandılar.

Bu cildin merkezini oluşturan roman Malafrena *(1979), 19. yüzyılın başlarında başarısız bir devrim sırasında, Macaristan'ın yakınlarında bir yerde, hayali bir Avrupa ülkesinde geçiyor.*

Bu eserim ne fantezi ne de bilim kurgu. Peki buna ne ad verirsiniz? Alternatif tarih denilemez, çünkü gerçek Avrupa tarihine tamamen bağlı. Bunun bir ismi yok. İşte benim sorunum da bu: İsimsiz şeyler yapıyorum.

Bu kitapların bazıları için uzun bir yolculuk oldu. Elli yıl önce ilk kez yayımlandıklarında aslında bilim kurgu türünde cep kitapları olarak basılmışlardı.

Bu kitapların kökenlerinden azıcık bile utanmıyorum, ama bazı insanların yaptığı gibi bunlara kendimi kaptırmış da değilim. Bazıları ucuz macera yayınlarına hayran; 25 sentlik bir kitap fikrinde soyut ve cazibeli bir şey var. Ben şu aralar Michael Chabon'ın *The Amazing Adventures of Kavalier & Clay* kitabını tekrar okuyorum. Michael, çizgi roman işine tamamen kapılmış durumda. Bu tamamen anlaşılabilir bir şey ve Michael'in tutkusu benim hoşuma gidiyor; ama benim kafam öyle çalışmıyor. Ben içeriğe odaklanıyorum. Bunun da bir şekilde sunulması gerekiyor, hepsi bu.

Elli yıl önce bilim kurgu ve fantezi marjinal türlerdi. Bunlara saygı duyulmuyordu. 1974'te "Amerikalılar Neden Ejderhalardan Korkar?" başlıklı bir konuşma yapmıştınız.

Amerikan kültüründe hayal gücünü çocuklara bırakma eğilimi var: Büyüdükçe nasıl olsa bundan sıyrılırlar ve ileride iyi birer iş insanı ya da siyasetçi olurlar.

Bu durum değişmedi mi? Şimdi sanki her yer fantastik eserlerle dolu.

Ama bunların çoğu türev. Bir sürü ork, tekboynuzlu at ve galaksiler arası savaşı birbirine katabilirssiniz; ama bu gerçekten hayal kurduğunuz anlamına gelmez. Kültürümüzün sorunlarından biri de hayal gücüne saygı duymamamız ve onu eğitmememizdir. Oysa hayal gücü çalıştırılmayı ister. Pratik ister. Çok sayıda hikâye dinlemeden ve sonra bunu nasıl yapacağınızı öğrenmeden hikâye anlatamazsınız.

Son zamanlarda hayal gücünün bazı olumsuz tarafları hakkında endişe duyduğunuzu söylediniz.

Edebiyat söz konusu olduğunda kendimi gayet rahat hissediyorum. Ama dizginlenmemiş hayal gücü, kurgu

dışının bir parçası haline geldiği zaman beni kaygılandıran bir yer haline geliyor; anı kitaplarında yalan söylemenize izin verilen bir yer. Gerçek olaylar yerine "doğruların" peşinden gitmeniz için teşvik ediyorlar. Ben huysuz biri değilim; sadece bir bilim insanının kızıyım. Gerçekleri sahiden severim. Gerçeklere saygım büyüktür. Ama pek çok kurgu dışı eserde gerçekçiliğe karşı bir kayıtsızlık teşvik ediliyor. Örneğin yazarların hayatta olan insanları, hatta çok yakın zamanda ölmüş kişileri bile, romanlara yerleştirmesi beni rahatsız ediyor. Burada bir tür küstahlık var; kişinin yazar tarafından bir bakıma sömürgeleştirilmesi gibi. Bu doğru mu? Adil mi? Hele bir de, yazarken kişinin hikâyesini bir nevi uyduran biyografi yazarlarıyla karşılaşıyoruz; ben bunları okumak istemiyorum. Kendimi "Bu nedir? Roman mı? Biyografi mi?" diye sorarken buluyorum.

E-kitaplar hakkında ne düşünüyorsunuz?

E-kitaplar ve basılı kitaplar hakkında yazmaya başladığımda pek çok insan "Kitap işi bitti, kitaplar öldü, bundan sonra her şey elektronik olacak!" diye bağırıyordu. Bundan bıktım. Benim söylemeye çalıştığım şey şuydu: Artık iki tane kitap yayımlama şekli var ve ikisini de kullanacağız. Eskiden bir yol vardı, şimdi iki tane var. Bunun neresi kötü olabilir? Canlılar farklı yollarla bir şeyler yapabildiklerinde daha uzun yaşarlar. Sanırım bu konuda oldukça tutarlı oldum. Ama sesimin tonu değişmiş olabilir. Çünkü moda olmuş bir anlayışa karşı çıkıyordum. Bununla ilgili şöyle bir fıkra duymuştum var: Gutenberg'in İncil'den sonra bastığı ikinci kitabın ne olduğunu biliyor musunuz? Kitabın nasıl öldüğünü anlatan bir kitaptı.

Artık American Academy of Arts and Letters'ın bir üyesisiniz.

Neredeyse olmayacaktım. Bu çok utanç verici. Ya mektup postada kayboldu ya da ben onu reklam broşürü sanıp attım; ama her hâlükârda davet mektubunu hiç almadım. Onlar beklediler, beklediler, beklediler ve sonunda ajansımla iletişime geçtiler; o da hemen bana ulaştı. Ben de onlara yazıp "Dylan'lık yapmıyordum," dedim. Ama yine de ne olduğunu merak etmiş olmalılar.

Bu da başka bir ödül, hem de önemli bir ödül. Bu sizin için ne ifade ediyor?

Mary Godwin'in kadın haklarının savunulması hakkında söylediği gibi, bu da bilim kurgunun haklarının teslim edilmesidir. Kariyerimin bu düzeyde tanınması, katı inatçıların ve reddiyecilerin "Tür edebiyatı edebiyat değildir" demesini çok daha zor kılıyor.

Hâlâ bunu söyleyenler var mı?

Şaşırırsınız.

Bir zamanlar siyasi duruşunuzu şöyle açıklamıştınız: "Ben ilerlemeci değilim. İlerleme fikrinin incitici ve genellikle zararlı bir yanılgı olduğunu düşünüyorum. Benim ilgilendiğim şey değişim; bu ise tamamen başka bir şey." İlerleme fikri neden zararlı olsun? Sonuçta uzun zaman dilimine baktığımızda, insanların bu düşünceye, hatta bu ideale sahip olması sayesinde toplumsal meselelerde ilerleme olmadı mı?

İlerlemenin zararlı olduğunu söylemedim; ilerleme fikrinin genellikle zararlı olduğunu söyledim. Toplumsal meselelerden çok Darwinci bir bakış açısından düşünüyordum. Evrim düşüncesini, en altta amiplerin bulunduğu, en üstte ya da en üste yakın bir yerde İnsanın, belki onun da biraz üzerinde birkaç meleğin yer aldığı, giderek daha yükseğe çıkan bir merdiven olarak düşünüyordum. Ve tarih düşüncesini de şaşmaz bir biçimde daha iyiye doğru yükselen olarak düşünüyordum; ki bence, 19. ve

20. yüzyıllarda "ilerleme" sözcüğü bu anlamda kullanılmaya yatkındı. Cehaletin Karanlık Çağlarını; buhar makineleri olmayan, uçakları, nükleer enerjisi, bilgisayarları ve artık sırada başka ne varsa onların olmadığı ilkel çağları arkamızda bırakırız. İlerleme eskiyeni bir kenara atar; hep yeniye, daha iyiye, daha hızlıya, daha büyüğe doğru gider ve saire. Sorunun ne olduğunu görüyorsunuz, değil mi? Gerçek böyle değil.

Peki evrim bunun neresine kalıyor?

Evrim değişimin harika bir sürecidir; farklılaşmanın ve çeşitlenmenin ve karmaşıklaşmanın sonsuz ve görkemli bir süreci. Ama genel anlamda evrimin ürettiklerinden herhangi birinin diğerlerinden "daha iyi" ya da "daha üstün" olduğunu söyleyemem. Ancak belirli açılardan böyle olabilir. Sıçanlar koalalardan daha zekidir ve uyum sağlama yetenekleri daha yüksektir; bu iki üstünlük, koalalar yok olurken sıçanların varlığını sürdürmesini sağlayacaktır. Ama öte yandan etrafta okaliptüsten başka yiyecek bir şey olmasaydı; sıçanlar çok kısa bir sürede yok olur, koalalar ise gelişip serpilirdi. İnsanlar bakterilerin yapamayacağı pek çok şeyi yapabilir; ama küresel ölçekte çok uzun vadeli hayatta kalma becerisi üzerine bahse girecek olsam, paramı bakterilere yatırırdım.

2014'te National Book Foundation Medal ödülünü alırken yaptığınız konuşmada, "Zor zamanlar geliyor" demiştiniz.

Donald Trump'ı elbette öngörmemiştim. Ben bundan daha uzun vadeli zor zamanlardan söz ediyordum. Otuz yıldır şunu söylüyorum: Tanrı aşkına, dünyayı yaşanmaz hâle getiriyoruz. Otuz yıldır!

Sonra, seçimden hemen sonra, yeni bir direniş modeli ortaya attınız; savaşçıyı değil suyu yücelten bir model:

"Bir nehrin akışı, benim için, beni ayakta tutabilecek bir cesaret modelidir; kötü yerlerden, kötü zamanlardan beni taşıyıp geçirebilecek bir cesaret. Kendi tercihine uyan ve ancak mecbur bırakıldığında güç kullanan bir cesaret."

Bu düşüncenin kökü Lao Tzu'ya ve *Tao Te Ching*'e dayanıyor. Bende çok derinlere uzanır; gençlik yıllarıma kadar gider.

Daha önceki çalışmalarınızdan gelen bir anlayış mı bu?

Asıl çalışmalarımın çoğu kurguydu; orada böyle şeyleri doğrudan söylemezsiniz. Onları metnin içine yerleştirirsiniz. *Rüyanın Öte Yakası*'nda (1971) romanımdaki gibi. Kahraman George biraz su gibi biridir. Eskiden dedikleri gibi, akıntıya kapılıp gider. Suyla ilgili o yazıyı blogda yayımlamak konusunda tereddüt etmiştim. Çok doğrudandı; sanki bir tür guru olmaya çalışıyormuşum izlenimini veriyordu.

Ama siz doğrudan konuşan birisiniz.

Mümkün olduğunda bunu kurgunun için gizlemek isterim. Ama artık neredeyse hiç kurgu yazmıyorum.

Bir iki yıl boyunca bir daha hiç kurgu yazmayacağınızı düşünmüştünüz.

Ama sonra birden gidip *Catamaran* için "Calx" adlı küçük bir öykü yazdım; ardından eylülde "Pity and Shame" adlı uzun bir öykü. Oysa bütün iyi bilim kurgu yazarlarının bildiğini hatırlamam gerekirdi: Tahmin bizim işimiz değil.

Onurlandırılmaktan ve göklere çıkarılmaktan yoruluyor musunuz?

Bir kadınla konuştuğunuzu unutmayın. Ve bir kadın için edebî ödüller, onurlar, her türlü takdir her zaman yokuş yukarı, zorlu bir tırmanış olmuştur. Üstelik bir kadın geleneklere karşı koymakta; bilim kurgu, fantezi ve tanımlanamayan şeyler yazmakta ısrar ediyorsa, iş daha da zorlaşır.

Peki şimdi?

Ödüllerin abartıldığını düşünmüyorum. Onları hak ettiğimi düşünüyorum. Benim için güzel ve faydalı şeyler; çünkü yaşlandıkça ve eskiden yapabildiğiniz şeyleri artık yapamadıkça sendelemeye başlayan özsaygınızı destekliyorlar.

℘

David Streitfeld. LARB katılımcı yazarı. *The New York Times*'ta yeni teknolojileri konu alan bir muhabirdir. 2013'te, Pulitzer Prize for Explanatory Reporting ödülünü alan ekipte yer almıştır. Gabriel García Márquez, Philip K. Dick, J. D. Salinger ve Hunter S. Thompson hakkında yayımlanan kitapların editörlüğünü yapmıştır. San Francisco Körfez Bölgesi'nde ailesiyle birlikte yaşamaktadır.

℘

3
Ursula K. Le Guin ile Son Sohbet
John Freeman'ın Sevilen Yazarın Evine Yaptığı Unutulmaz Ziyarete Dair

3
Ursula K. Le Guin ile Son Sohbet
John Freeman'ın Sevilen Yazarın Evine Yaptığı Unutulmaz Ziyarete Dair

Son 57 yıldır Amerikan edebiyatının gördüğü en özgün hayal güçlerinden biri, Sears'tan alınan bir ev kitinden inşa edilmiş yüz yıllık bir evde yaşıyor. Evin sahibi, yazar Ursula K. Le Guin "Bunu bir katalogdan sipariş edebilirdiniz," diye anlatmıştı bana üç yıl önce.[*]

2014 sonları ve modern bilim kurguyu icat etmiş, sayısız dünya inşa etmiş yazar Le Guin, veranda önünde duruyor; Portland'in çiseleyen hafif yağmuruna bakıyor. "Muhtemelen keresteyi bile onlar satıyordu" diyor.

Le Guin'in Amerikan yazınını gerçek anlamda değiştiren kariyerini başlattığı yer burasıydı: Pittock Malikanesi'nin aşağısında, aynı tasarıma sahip diğer iki diğer evin yanında.

1960'larda Amerikan edebiyatında realizm hâkimdi. Bilim kurgu ise daha çok mühendis meraklıların kalesiydi. Sonra, Le Guin yalnızca teknoloji anlayışımıza değil, medeniyet anlayışımıza da meydan okuyan bir dizi kitapla ortaya çıktı.

Bunların başında, Le Guin'in 1969 tarihli romanı *Karanlığın Sol Eli* geliyor. Roman, birkaç bin yıl sonraki gelecekte ambiseksüel bir gezegende geçiyor; burada erkekler ve kadınlar, ilişkilerine veya arzularına göre erkek ya da kadın cinsel özellikleri alıyor.

---

[*] "My Last Conversation with Ursula K. Le Guin: John Freeman on a Cherished Visit to the Beloved Writer's Home", 24 Ocak 2018. Orijinal metin için bkz. https://lithub.com/my-last-conversation-with-ursula-k-le-guin/

Le Guin, toplumsal cinsiyeti toplumsal bir inşa olarak değerlendirme konusunda zamanının ötesindeydi ve çağının ilerisinde olduğu tek konu bu değildi. Bilim kurgu teknolojik geleceğe odaklanmışken, Le Guin anarşist hareketler üzerine, toplumların kendi içlerinde "yabancı" yaratma biçimleri ile iklim değişikliği üzerine yazıyordu.

> "Günümüzde yaygın olan pek çok düşünce kalıbı için," diye yazdı Margaret Atwood bir e-postada, "şunu söylemek yanlış olmaz: Oraya ilk ulaşan Ursula oldu!"

Ve bunu, derin iç dünyaları ve korkunç ikilemleri olan karakterleri yazarak gerçekleştirdi. *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* kitabının Pulitzer Ödüllü yazarı Junot Diaz'a, ilkokuldayken Le Guin'in kitapları verilmişti ve Diaz onları bir kaçış yolundan çok daha fazlası olarak değerlendirdi.

> "Bana öyle geliyor ki, onu en çok ilgilendiren şey, insan bilgeliğinin o çetin sanatıydı; hepimizin ona ne kadar çaresizce ihtiyaç duyduğu, ama yine de onun ancak acıya, kayba ve sorumluluğa göğüs gererek, başka bir deyişle, büyüyerek öğrenilebildiği gerçeği."

Kırk sekiz yıl ve neredeyse o kadar kitap sonra, Le Guin'in kendine özgü kıldığı tür de büyüdü — David Mitchell'den Salman Rüştü'ye ve Karen Russell'a kadar pek çok yazar, Le Guin'in açtığı kapıdan geçti — ve bunun bir takdiri olarak Le Guin, ülkenin en saygın ödüllerinden biri olan ve daha önce daha önce Saul Bellow, Toni Morrison ve Joan Didion'a verilen National Book Foundation'ın yaşam boyu başarı ödülü ile onurlandırıldı.

"Düşündüğümden daha önemliymiş," diyor Le Guin o yağmurlu günde, rafta düzgünce dizili duran Margaret

Atwood, Italo Calvino ve Virginia Woolf'un kitapları oturma odasında bize bakarken. Bir dede saati sessizliğin içinden tikliyor.

> "Açıklandıktan sonra insanlardan geri dönüşler aldım ve ilk kez büyük bir ödülün bir tür yazarını onaylamış olmasının harika bir şey olduğunu fark ettim. Bu da beni çok mutlu ediyor; çünkü sahneye çıkıp bunu çok uzun süre edebiyatın dışında sayılmış olan bizler adına kabul ettiğimi söyleyebiliyorum."

Ursula K. Le Guin bilim kurgu yazmak ya da fantastik dünyalar yaratmak üzere yola çıkmadı. Bunu, bu yayım biçimlerinin mümkün olanı sınırlamaması nedeniyle yaptı sadece.

> "Türün içinde yazdım çünkü türün içinde satarak yayımlanabiliyordum; ama aynı zamanda yazmak istediğim şeyi de yazdım. Sanırım türün içinde yazarak, ana akımda başarılı olmaya çalışan diğer yazarlardan daha özgürdüm."

Amerikan edebiyatının en etkili ve en saygın metinleri arasında yapılan ilginç bir ayrım, Philip Roth'un aynı yıl yayımlanan romanı *Portnoy's Complaint*'e işaret edenler ile *Karanlığın Sol Eli*'ni referans alan yazarlar arasında görülebilir.

"O fazlasıyla erkeksi bir yazar. Sanki beni bu dünyada istemiyormuş gibi," diyor Le Guin, gözlerini başka yöne çevirerek.

Le Guin ile bir öğleden sonra oturup konuşmak, ideolojik tuzaklara ya da kariyer engellerine karşı, kendisine inşa ettiği yeni alanla cevap veren güçlü bir zihinle muhatap olmak demekti. Çevik ve espriliydi, ama Doris Lessing'in son dönem eserleri konusunda olduğu gibi, onun gözünde yeterince iyi olmayan bir şey hakkında yorum yapması istendiğinde acımasız olabiliyordu.

“Çok somurtkan oldu!” diyor Le Guin gülerek.

Le Guin, bu bağımsızlık duygusunu daha çocuk yaşındayken edinmişti. 1929’da, babası Alfred Kroeber’in Kaliforniya Üniversitesi’nde antropoloji bölümünü kurduğu Kaliforniya, Berkeley’de doğdu;

Le Guin’in annesi, hem yazar hem antropolog olan Theodora Kroeber, Kaliforniya’daki Yahi kabilesinin son üyesi Ishi’nin yaşamını konu alan son derece etkili bir eser yazmıştı.

“Halkının hayatta kalan son üyesi olduğunda, Kuzey Kaliforniya’nın tepelerinden, küçük bir çiftlik kasabasından çıkıp ölmeye geldi; çünkü onu vuracaklarını düşünüyordu.” diyor Le Guin. “Ama zaman değişmişti; 1910’du sanırım, ve [biri] Kaliforniya Üniversitesi’ndeki antropoloğa haber verdi: ‘Bu vahşi Kızılderili elimizde!’”

“Babamdan bu hikâyeyi yazmasını istediler ve babam da ‘Arkadaşlarım hakkında kitap yazmam’ dedi.” Onun yerine Le Guin’in annesi kitabı yazdı.

Her yerde kitap vardı. Le Guin ve kardeşlerine ninniler okunurdu; zaten hepsi profesör veya yazar olmuştu; yani edebiyat anlamında bir uyanış yaşanmamıştı, çünkü edebiyat onların dünyasının nefes almak gibi bir parçasıydı. Le Guin’in ebeveynlerinin arkadaşları, diaspora gücünün yaşayan birer örneğiydi.

> “Berkeley, Hitler’in zulmünden kaçan mültecilere açıktı ve onlar çok hoş karşılanıyordu; bu yüzden Berkeley çoğu Yahudi olan sürgün entelektüellerle doluydu. 1930’lar ve 1940’larda inanılmaz bir yerdi.”

Le Guin 11 yaşında bilim kurgu öykülerini dergilere göndermeye başladı. Berkeley Lisesi’nde sınıf arkadaşlarından biri de türün gelecekteki büyük isimlerinden

biri olan Philip K. Dick'ti; onun *Do Androids Dream of Electric Sheep?, We Can Remember It For You Wholesale* ve *The Minority Report* adlı roman ve öyküleri film olarak büyük başarı kazandı. "Hiç kimse onu tanımıyordu!" diyor Le Guin, gülerek. "Sınıfımdaki hiç kimsenin onun orada olduğuna dair bir anısı yok. Okul yıllığında fotoğrafı bile yok. Görünmez çocuktu. Çok mu hastaydı, yoksa başka bir şey mi bilmiyorum, çözemiyorum."

Le Guin, ayrıcalıklı bir ortamda yetiştiğini hemen kabul ediyor. Aynı zamanda, 1930'lar ve 1940'larda bunun tüm Amerikalılar için geçerli olmadığını görmemenin imkânsız olduğunu da belirtiyor. "1930'larda yoksulluk çok daha görünür bir düzeydeydi."

> "Sadece şehir merkezlerinde değil, her yerde kirli, kötü giyimli çocuklar vardı. Bakımsız çocuklar. Başka giyecekleri olmadığı için tuhaf kıyafetler giyen insanlar vardı. Şimdi, gerçekten aç ve perişan olan insanlar çok saygın görünebiliyorlar. 1930'larda işler çok daha zordu, sanırım."

Bu sırada, kendi yönelimi netleşti. "Sadece kitap yazmak istiyordum. Babam 15–16 yaşlarımdayken bu konu hakkında benimle konuştu ve 'Yazar olarak geçinmek çok zor olacak. Bir sendika kartına ihtiyacın var,' dedi. Ben de 'Dil çalışmayı seviyorum. Dil öğretebilirim,' dedim. O da 'Peki!' dedi."

Le Guin, 1940'ların sonlarında üniversite için doğuya, Radcliffe College'a gitti. Burada Fransız ve İtalyan edebiyatı okudu ve sınıf arkadaşları arasında büyük şair merhum Adrienne Rich da vardı. "Erkek arkadaşını tanıyordum. Oh, ona tapıyordu! Onu hiçbir zaman unutamadı. Adrienne lezbiyen olunca buna inanamadı. 'Ama masaların üzerinde dans ediyordu!' dedi. Zavallı adam. Adrienne Rich adamın kalbini kırdı."

Columbia Üniversitesi'nde yüksek lisansla eğitimine devam etti ve daha fazla eğitim için aldığı bursla Fransa'ya doğru gemiyle yola çıktı. Görünüşe göre onu akademik bir hayat bekliyordu. Ta ki gemide, İngilizce profesörü olan kocası Charles Le Guin ile tanışana kadar. "[gemideki öğrencilerin] çoğu lisans öğrencisiydi. Biz yüksek lisans öğrencileriydik. O yüzden akşam yemeğinden sonra bir içki içmek isteyen benim dışımdaki tek kişi oydu. Böyle tanıştık. Birlikte bara gittik."

Yolculuk bittikten kısa süre sonra evlendiler ve o günden beri birlikteler; Charles'ın 50 yıllık eğitmenliği ve Le Guin'in yaklaşık 50 kitabı boyunca üç çocuk yetiştirdiler. Holün ortasındaki bebek arabası, erkek yazarların cesaretini kıracağı kadar Le Guin'i yıldıramadı. "Üç çocukla geceleri 10'dan 12'ye kadar yazardım. Gün zaten fazlasıyla dolu. Bunu Charles tüm kalbiyle desteklemeseydi ve sürece tamamen ortak olmasaydı yapamazdım. Tek bir kişi üç çocuğu büyütüp tam zamanlı yazamaz. Mümkün değil. Ama iki kişi, hem iki tam zamanlı işi hem de çocukların bakımını birlikte yürütebilir."

Eserlerinin yayımlanması, Le Guin için hiç de kolay olmadı. İlk beş romanı ve sayısız kısa öyküsü yayınevleri tarafından reddedildi. Ama bu onu durdurmadı. Hatta babasının arkadaşı olan ve Albert Camus'den Thomas Mann'e kadar uzanan kitap listesiyle dev yayıncı Alfred A. Knopf'a bile eserlerinden birinin ilk nüshasını okuması için başvurmuştu. Knopf okudu, ama o da "hayır" dedi.

"Dışlanmanın içinde bir tür özgürlük olması ilginç," diyor Le Guin şimdi. "Kapıların yüzünüze kapanıyor, tamam o halde; o zaman istediğiniz şeyi istediğiniz gibi yaparsınız." Le Guin'in durumunda bu, Orsinia adında Orta Avrupalı bir ülke ve ona eşlik eden bir medeniyet

yaratmak demekti (Daha sonra bunları *Orsinian Tales*'te topladı.). Bir noktada Le Guin bilim kurgu ile oynamaya başladı ve öyküleri kabul edildi. *Karanlığın Sol Eli*, Le Guin'in altıncı kitabıydı ve milyonlarca satarak muazzam bir başarı kazandı.

Görünürlük beraberinde şöhret ve düşüncelerine yeni bir güç getirdi. Le Guin, feminizme geç katıldığını ama feminizmin gürültülü üçüncü dalgasına hızla dahil olduğunu itiraf ediyor. "Gerçek bir zihinsel dönüşüm yaşadım. Ve ben çocukları olan yetişkin bir kadındım. Erken dönem feministlerin çoğu çocuklu anneleri hoş karşılamıyordu. Kötü bir rüyayı yaşıyordum. Bir anneydim. Bilirsiniz, devrimci bir hareket içinde her zaman önyargı vardır. Hoş karşılanıp karşılanmadığımı bile bilmiyordum. Ve bu insanlardan bazıları beni istemiyordu. Ne tür bir feminist olacağımı ve neden feminist olmak istediğimi anlamak için uzun süre düşündüm."

Le Guin'in feminist atılımı, kahramanı ilk kez bir kadın olan *The Eye of Heron* adlı romanını yayımlandığı 1970'lerin sonuna kadar gerçekleşmedi. Romanı yazarken, kitabın ortasında kahraman öldü ve kitap orada tıkandı. Le Guin, Norton Feminist Edebiyat Antolojisi'ni alıp çalışmaları inceledi ve fark etti: "Neredeyse diğer tüm yazarların yaptığı gibi temelde erkek bakış açısıyla değil, kadın bakış açısıyla yazabiliyordum. Atwood muhtemelen benden öndeydi bu konuda. O, benim daha önce olduğumdan daha bilinçli ve açık sözlü bir feministti."

Atwood ve Le Guin, bu dönemin hemen ardından bir konferansta tanıştı ve o günden beri, bazen tartışmalı da olsa, yazışmaya devam ettiler. Le Guin'in en çok istediği şey yalnızca bir yazar olarak görülmek olsa da, yazarla-

rın bilim kurguyu küçümsemelerine tahammül edemiyor. "O, bilim kurgu yazarken yazdığı şeye bilim kurgu demeyi reddettiğinde, buna ne diyeceğimiz konusunda epeyce hararetli bir tartışma yaşadık".

Alışılagelmişin dışında, Le Guin geri adım atıp övgüyle konuşuyor: "Bence feminist açıdan pek çok insandan çok daha ileride, gerçekten harika şiir ve kurgu yazıyordu. Hâlâ geçerli olup olmadığını görmek için *The Handmaid's Tale*'i, tekrar okudum, hâlâ güçlü."

℘

Bazı alanlarda Le Guin'in çağa ayak uydurması zaman almışsa da, başka alanlarda ne yazık ki dünya onun gerisinde kalmıştı. "İnsanlar bana iklim değişikliği, iklim dengesizliği ve doğal dünyanın bozulması hakkında ta 1960'larda dediklerim için ne kadar ileri görüşlü olduğumu söylediklerinde içim ürperiyor. Öyle değildim! Sadece bilim insanlarını dinliyordum."

Le Guin, bilim kurgunun o dönemde başka şeyleri de kaçırdığına işaret ediyor: evvela internet, hatta daha gerilere gidersek, atom bombası. Ona göre teknoloji sorunu yalnızca teknoloji kullanıcılarının sahip olduğu ahlakla ilgili bir mesele değil: "Silah gerçekten tarafsız olabilir mi? Zehir tarafsız olabilir mi?"

> "Oregon'un güneyinde yaptıkları şey delice: Clear Cuts yakınlarında yaşayan zavallı insanları helikopterden püskürttükleriyle zehirliyorlar. Ne için, Allah aşkına? Hangi ot, köpekleri ve insanları öldürmeye değer? Her neyse, işte biraz da bu yüzden ben her zaman asi bir bilim kurgu yazarı oldum; çünkü ilgimi çeken şey hiçbir zaman teknoloji olmadı; bilim oldu. Bilime inancım büyük. Bu körü körüne bir inanç değil elbette; ama bilim insanları, tabii şirketlerin ele geçiremediği bilim insanları, uğraştıkları

> şeyleri tüm yönleriyle, dikkatlice düşünmeye çalışıyorlar. Ve çoğumuz böyle yapmıyoruz."

Le Guin, gişe rekorları kıran iklim değişikliği konulu filmlerle ve zombi kıyameti dizileriyle dolu bir dünyada, korkularımızı sahneye koyduğumuzu ama hâlâ kendimizi sorumluluktan muaf tuttuğumuzu düşünüyor. "Bence biz aslında neler olup bittiğinden korkuyoruz. Ve [bu filmlerde] gösterilenler gerçek değil; bu yüzden, yaptıklarımızla yüzleşmek zorunda kalmadan tüm bu şiddet ve yıkımdan keyif alabiliyoruz. Bence bu, insanın nasıl bir canlı olduğunu gösteriyor. Bunu başkaları hakkında yargılayıcı bir ifade anlamında söylemiyorum. Bizim sadece, yaptıklarımız hakkında gerçekçi olmada ciddi sıkıntımız var."

Le Guin'in gözünde fantastik edebiyatın en büyük sınırı tam önümüzde duruyor: yaşlılık. "60'lı ve 70'li yaşlarda olmayı konu alan çok güzel yazılar var. Bu kolay. Çünkü hâlâ enerjiniz ve takatiniz var." Ama bunun ötesinde, onun şu an bulunduğu yerde, Le Guin kendini açık, keşfedilmemiş bir arazide hissediyor.

> "Şimdi 85 yaşındayım ve tıp dilinde, *yaşlı* bir yaşlıyım. Ve bunun hakkında pek yazılmadı. Kısmen bunun sebebi, bazılarımızın ölüyor, bazılarımızın da hasta olması. Bu yüzden yaşlı olmayanlar bunu yazıyor, bu yaşta olmanın nasıl bir şey olduğunu hayal ediyorlar ama doğru yapamıyorlar."

Zaman olacak mı? "Yazdığım bir romanı her bitirdiğimde, 'tamam, bu kadar, bitti, tamamen bittim' diye düşünürdüm. Ama bir şeyler hep çıkıveriyor." Şimdi ona en kolay gelen şey şiir. Onun mısralarından oluşan yeni bir kitap gelecek yıl yayımlanacak. "Başka ne yapabilirim ki?" der gibi omuz silkiyor.

> "Küçük bir grubumuz var, sekiz kişiyiz; birbirimiz için yazıyoruz ve birbirimize okuyoruz."

Burada, hikâye anlatıcılığı en ilkel, temel hâline dönmüş gibi: insanlar zaman geçiriyor, hayal güçlerinin ışığını birbirine tutuyor.

℘

John Freeman, yeni yazın çalışmalarına yer veren *Freeman's* adlı edebiyat yıllığının editörü ve Literary Hub'ın genel yayın yönetmenidir. Kitapları arasında *How to Read a Novelist* ve *Dictionary of the Undoing*'in yanı sıra, genel olarak ABD'deki adaletsizlikler hakkında hazırladığı *Tales of Two Americas* dahil olmak üzere eşitsizlik hakkında hazırladığı antoloji üçlemesi ile iklim krizi üzerine dünya genelindeki öykü anlatıcılarına yer verdiği *Tales of Two Planets* yer alıyor. İlk şiir derlemesi *Maps*, 2017'de; peşinden *The Park* 2020'de yayımlandı. Eserleri 20'den fazla dile çevrildi ve *The New Yorker*, *The Paris Review* ve *The New York Times*'ta yer aldı. Granta'nın eski editörüdür. NYU'da yazarlık dersleri veriyor.

℘